

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titvlvs XLVIII. De Ecclesiis ædificandis, & reparandis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

auſtoritatibus aperte conſtat, adhuc in lege gratiæ mulieres immunditiam contrahere ex menſtruo, & partu, nec interim ad ſacra myſteria admitti debere: ergo non recte in præſenti docetur, mulieres, eo quod pepererint, non debere arceri ab ingreſſu Eccleſiæ. Pro cuius difficultatis ſolutione aliqui Theologi docent, hæc omnia, non ut ex præcepto neceſſario ſervanda, ſed tanquam magis congruentia à Patribus proponi. Sed verius credo, lege aliquâ canonicâ univerſali Eccleſiæ Orientalis, non verò Latinæ, ut notavit Landtmeter. *lib. 2. de veterimon. cap. 76.* hæc duo fuiſſe ſtatuta; ſiquidem, ut refert Baſiam. in illum canonem 2. Dionyſii, Leo Imperator cognomento Sapiens, in ſua novella 13, ita cavit: *Statuimus de mulieribus, qua pepererunt, & de his, qua naturali purgatione detinentur: ſi quidem earum vita à nulla alia morboſa affectione perturbatur, ut qua non ſunt quidem initiata, non ſunt illuminationis participes; qua autem ſunt in divinis miniſteris initiata, impolluta myſteria non participent, uſque ad quadraginta dierum terminum* (quatuor dierum legi vult Theophilus *tom. 16. in Heterocl. fol. 32.*) *Quod ſi morbus inſuſerit, & ſe vitam abrupturum miſeretur, ut ſine omnino ſacramenti participes.* Non quia Imperator hoc ſtatuerendi poteſtatem haberet, ſed quòd jam ſtatuto Eccleſiaſtico cautum erat, ſua etiam lege exprimere, & confirmare voluerit: immò & Dionyſius ſupponit huiusmodi mulieres in Eccleſiam non admitti cum aliis, ſed in acceſſu quodam Eccleſiæ eſſe, hoc eſt in loco ſolitario, ut explicat Baſiamon ibidem. Et hac fortaſſe ratione introducta fuit conſuetudo, ne mulier etiam poſt partum per aliquot dies Ec-

cleſiam ingrederetur, ut in lege veteri præceptum erat: quam conſuetudinem ita abrogavit Innocentius in præſenti, ut mulieres non poſſint ab ingreſſu Eccleſiæ prohiberi, ſed liberum illis reliquerit ex devotione aliquandiu abſtinere. Eodem modo, ut refert D. Auguſtinus *ſerm. 244. de tempore ad medium*, cavetur, ne mulieres poſt matrimonium, per 30. dies Eccleſiam ingrediantur, hiſ verbis: *Per triginta dies Eccleſiam ingredi non præſumant.* Quod tamen contraria conſuetudine jam abrogatum eſt; nam initio naſcentis Eccleſiæ, cum maior eſſet fidelium devotio, pro majori ſacramentorum reverentia congruenter fati hæ leges ſtatuta fuerunt, ut docet P. Vazquez *3. p. in 3. diſput. 210. artic. 7. cap. 3.* & probavi *lib. 1. Conci. Illiber. cap. 6.* eodemque modo accipiendum eſt quod ex Pænientiali Theodori refert Carnot. *p. 15. Decreti. cap. 150.* ibi: *Ut mulieres menſtruo tempore non offerant, nec ſanctimoniales, nec laice: ſi fecerint, per tres hebdomadas panitent.* Et D. Clemens *epiſtol. 4.* in illis verbis: *Eſt ſane propria quadam noſtræ religionis obſervantia, qua non tam imponitur hominibus, quam propria ab unoquoque Deum colente cauſa puritatis exigitur: de caſtimitate dico cautela, cuius ſpecies multa ſunt; ſed primò ut obſervet unusquisque, ne menſtruate mulieri miſceatur.* Explicat Turrianus *lib. 5. pro canonib. Apoſt. cap. 1.* Græci que id tantâ obſervatione ienerunt, ut etiam periclitantes feminas per tempus menſtrui communicare nolleſſent, ut conſtat ex damnatione Michaelis Patriarchæ CP. per Humbertum Legatum Sedis Apoſtolicæ, apud Baronium *anno 1054.* Proſequitur Theophilus *d. tom. 16. fol. 32.*

TITVLVS XLVIII.

De Eccleſiis ædificandis, & reparandis.

CAPUT I.

Ex Conſilio (a) Mogunt.

Quicumque beneficium Eccleſiaſticum habent, ad reſta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.

NOTÆ.

1. (a) **M**ogunt. Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.* Et ex hoc Concilio citant verba huius textus Burchardus *lib. 3. Decreti, cap. 30.* Carnot. *p. 3. Decreti, cap. 35.* & reperitur textus hic in ipſo Concilio *can. 42.* & inter capitularia Caroli *lib. 5. cap. 92. & lib. 7. in addit. cap. 32.* apud Ant. Auguſtinum *in epit. juris, lib. 13. tit. 2. cap. 19.* De hoc Concilio egi in *cap. 1. de regular.*

2. Ex hoc textu omnes Repetentes, & alii infra pro illuſtratione concluſionis laudandi, deducunt, Clericos, ſeu Rectores Eccleſiarum bene-

ficia poſſidentes teneri de fruictibus ipſius beneficii Eccleſiam reparare, vel reſicere. Verùm in præſenti canone non agitur de clericis, nec de beneficiis Eccleſiaſticis: quare veram ejus interpretationem aſſignabimus, & poſt ea juxta communem aſſertionem omnium Doctorum concluſionem diſponemus, & diſputabimus. Sciendum autem eſt, beneficium ſæpe ſæpiùs pro feudo uſurpari in legibus Aleman. *tit. 11. A Paſtore Eccleſiæ per beneficium ſuſceperit.* Bajubar. *tit. 1. cap. 10.* *Per beneficium præſtare.* Concil. Meld. *can. 18.* *Ut præcepta illicita jure beneficiario de rebus Eccleſiaſticis facta à vobis ſine dilatione reſcindantur.* Hincmarus relat. à Bignorio *ad Marculf. lib. 2. cap. 5.*

cap. 5. Filefac. in quer. fol. 853. Unde Aymonius lib. 5. de gestis Francor. cap. 44. dum agit de Lotharingia, quæ antiquum fuit Regum Franciæ ex Carolomanica stirpe patrimonium, ait illam à Lothario in beneficium traditam Othoni Imperatori, hoc est in feudum. Verba sunt: *Dedit autem Lotharius Rex Othoni Regi in beneficio Lotharicum Regnum, quæ causamagis contristavit corda Principum Francorum.* Latè probavi in cap. 1. de feudis. Deinde sciendum est, horum beneficiorum, seu feodorum duo genera reperiri in antiquis legum, & historiæ monumentis. Aliud enim dicitur beneficium Regium; aliud beneficium Ecclesiasticum. Beneficium regium fuit prædium, ager, regii domini, qui militibus, ac nobilibus utendus fruendus dabatur à Rege, ad obstringendam eorum fidem. Beneficium istud in mantis, servis, colonis, & fervientibus erat constitutum. Unde qui beneficium regium habebat, illud colere tenebatur, ne incuriâ, ac negligentia beneficiarii sterile, ac inutile redderetur. Ita cavetur in l. 1. tit. 8. lib. 3. legum Longobard. ibi: *Quicumque suum beneficium occasione proprii desertum habuerit, us infra annum, postquam Comes, vel missus noster notum factum habuerit, ipsum beneficium amittat.* Beneficii verò Ecclesiastici mentio extat in eisdem legibus Longobard. & Capitularibus Caroli, & Ludovici congestis in cap. 1. de feud. ubi de hujusmodi feodorum origine & progressu egi. Ex illis autem legibus, & Historicorum monumentis deducitur, eos ipsos, qui aliquid ex beneficio Ecclesiæ accipiebant, ad pura erga Ecclesiam officia præstanda fuisse obligatos. Quæ onera ad tria potissimum capita refero, ad nonas, ad decimas, & ad facta tecta. Quod ad nonas pertinet, certum est, eas persolvi, non ex quovis genere prædiorum, sed ex his tantum, quæ aliquis possideret ex beneficio Ecclesiastico, ut hæc nempe nonarum præstatione solvens, feudatarium se, ac beneficiarium Ecclesiæ agnosceret, ut ex Concilio Valentino III. constat Galliæ celebrato temporibus Caroli Calvi can. 10. ibi: *Sed & de fisis, & villis, quas constat dominio Ecclesiæ à fidelibus olim fuisse contraditas, & nunc potestati secularium traditas, voluntate eorum ordinari placuit, ut sicut edictis Principum iussu est, nona, & decima ipsis Ecclesiis, unde subtracta sunt, fideliter persolvantur; & hi qui eas retinuerint, ut sacrilegos noverint, se ab Ecclesiis liminibus pellendos.* Et antea per annum 813. conquesti fuerunt Præsules Galliæ antiquum morem persolvendi nonas à prædiis Ecclesiasticis multis in partibus sublatum: quæ de causa querelam ad aures Principis deferendum censuerunt in canone 46. Concilii Turon. celebrati sub Carolo Magno, ibi: *Nonas, ac decimas, quas quires Ecclesiasticas tenent, solvere Recloribus Ecclesiarum ordinati sunt, ad luminaria, & stipendia clericorum multis in locis abstractas esse vidimus: quod sæpe jam missis vestris in publicis indicavimus placitis, sed inde hæctenus aut prævarum, aut nullum consequuti sumus effectum. Quare idem Carolus Magnus, & ejus successores persolvendas esse nonas sæpius dixerunt lib. 1. capit. 163. ibi: *Ut qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam, & decimam ex eis Ecclesiæ, cuius res sunt, donent; & qui tale beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio presbytero decimas donent.* Unde apparet, fuisse aliquod beneficii Ecclesiastici genus, quod ad medietatem tradi-*

tum erat, nempe colonus dimidium sibi, & dimidium presbytero arabat; quo casu nonas non persolvebat. Idem præceptum solvendi nonas repetitum fuit lib. 2. cap. 21. & de solvendis nonis ex regio beneficio, agitur seu feudo lib. 5. cap. 159. ibi: *De his, qui agros dominicos propterea neglexerunt excolere, ut nonas exinde non persolvant, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipiunt, volumus ut de tribus annis ipsam nonam cum sua lege persolvant.* Præter nonas illi, qui beneficium Ecclesiæ habebant, decimas quoque persolvebant, ut ex præfatis locis facile constat. Tertio Ecclesiæ præstare tenebantur facta tecta, hoc est, qui aliquid ex beneficio Ecclesiæ possidebant, tenebantur ad Ecclesiæ labes, ac ruinas reficiendas, præsertim verò ad tecta: quod facile probatur ex dist. can. 46. Concilii Turon. 3. ubi Patres conqueruntur Ecclesiæ ruere, & funditus labi, propter neglectam tectorum instaurationem ab his, qui beneficia Ecclesiastica possident. Similiter, inquit, & de restituitione tectorum nobis necessitas incumbit iudicare, quia non tantum domus monasteriorum, sed & ipsæ Ecclesiæ propter tectorum inopiam ruinas minantur. Concil. Meldense can. 62. *Hæc ex rebus Ecclesiasticis nonas, & decimas persolvant, & facta tecta Ecclesiæ secundum antiquam auctoritatem, & consuetudinem restaurare debent, & hoc non solum negligunt, verum & per contemptum dimittunt, atque clericos fame, ac penuriâ, ecclesiastica adificia dissolutione annullari permittunt.* Leg. Longobardicæ lib. 3. tit. 3. l. 2. extat decretum Caroli Imperatoris his verbis conceptum: *Præcipimus Comitibus, & omnibus fidelibus nostris, ut quicumque de rebus Ecclesiasticis beneficia habent, pleniter secundum morem regionis nonas, & decimas ad ipsas Ecclesias donent, absque ulla diminutione, & dilatione, in quantum melius possunt, & juxta possibilitatem eorum, & quando necessitas exegerit, dent operas ad ipsas Ecclesias restaurandas, & adiutorium faciant. Modum verò & impensas, quas in reficiendis Ecclesiis facere oportuit eos qui agrum Ecclesiæ occupassent, & dicit capitulare quadragesimum lib. 4. Consideratum est, ut de frugibus terræ, & animalium numerine nona, & decima persolvantur. De opere vero, vel restoratione Ecclesiarum Comes, & Episcopus, sive Abbas, unâ cum missis nostris, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandam, & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscatur. Similiter & vasnostri: aut in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem, quam ipse tenet: aut si inter eos convenit, ut pro opere faciundo argentum donent, juxta estimationem operis in argento persolvant, cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam restorationem operarios conducere, & materiam emere possit: & qui nonas, & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum lege sua restituat, & insuper bannum nostrum solvat, ut ita castigare caveat, ne sæpius iterando beneficium amittat. Unde facile cognoscitur, in præfatis canone non agi de clericis beneficia Ecclesiastica ex institutione Episcopi possidentibus; sed de feudataris prædiis Ecclesiæ in beneficium, hoc est feudum, obtinentibus, qui debebant nonam, ac decimam præstare, & facta tecta Ecclesiæ cultodire, ut in præfatis cavetur: quo modo etiam accipi-*

pendus est canon 25. Concilii Arelat. 6. sub Carolo, in illis verbis: *Si quis beneficium de rebus Ecclesie habet, ad reſta ejusdem Ecclesie reſtauranda, vel ad ipsas Ecclesias adificandas omnino adjuvet.* Videndus Datus ad 16. quæstione 1. ad finem.

COMMENTARIUM.

3.
Conclusio
erratur,
Et probatur.

Sed licet hæc, ni fallor vera sit hujus textus sententia; tamen juxta communem interpretationem talis deducitur disputanda assertio: *Habentes beneficium in Ecclesia, tenentur ad ejus reparationem contribuere.* Probat eam textus in cap. Omnes, de consecr. dist. 1. cap. final. de his que sunt à major. Concil. Emerit. can. 16. ad finem. Ibi: *Omnes vero supradicti presbyteri, qui virtutem habuerint, Episcopo suo placium faciant, ut reparare Ecclesias sibi commissas intendant: quod si facere distulerint, ab Episcopo suo districti Ecclesie sibi creditas, ut ratio permittit, dignè reparent.* Ecclesia tamen, quæ mundiales res nullas habent, sollicitudine, intentione, & dispositione Episcopali, ut ratio permittit, habeant reparationem. Francoford. can. 26. *Ut domus Ecclesiarum, & regumenta ab eis sunt emendata, qui beneficia exinde habent.* Concilium Tolet. 16. in epistol. Regis Elavii Episcopi, tolvum. 1. Concil. Rom. sub Eugenio II. can. 25. ibi: *De districtis Ecclesiis, ut ab eis, qui eas possident, reedificentur; & si non sufficiant, à populo adjuvantur.* Concil. Tullense part. 2. cap. 11. ibi: *Ut Ecclesia sarviantur, vel reſtaurentur in adificiis ab eis, qui earum rebus utuntur, aut ab aliquoque tale earum familia prabeatur adiutorium, per quod, si fieri potest, reedificentur.* Indignum est enim, juxta historiam, Domino per Prophetam reprobanze, nos in domibus laqueatis habitare, & domos Dei esse desertas. Tridentinum sess. 7. de reform. cap. 8. Consonat lex II. tit. 10. part. 1. Illustrant Lambertinus lib. 3. de iure patron. quæst. 7. artic. 2. num. 1. Surdus consil. 62. numero 23. Barbosa de jure Eccles. lib. 2. cap. 4. num. 5. & de potest. Episc. alleg. 64. num. 4. & de offic. Parochi cap. 13. Salgado de potest. regia, part. 3. cap. 5. num. 7. Bobadilla libro 2. polit. cap. 18. num. 156. Riccius in praxi aurea, resol. 476. num. 4. Valascus consil. 179. num. 12. Ant. Augustinus in epist. jur. lib. 13. tit. 2. Petrus Gregor. lib. 1. partit. tit. 4. cap. 11. Landtmeter lib. 2. de veteri monach. cap. 36. per tot. Tondurus resol. canonic. cap. 38. & 39. Abbas Parnomit, quæst. 4. Diana p. 8. tract. 7. resol. 16. Loayfas in not. ad Concil. Tolet. 16. can. 6. Solorzanus lib. 4. polit. cap. 23. Marha de jurisdic. p. 2. cap. 48. Thomas Sanchez lib. 7. in præcept. cap. 29. Moneta de commut. cap. 11. Frances de Eccles. Cathed. cap. 13. Villaroel. p. 2. regim. Eccles. quæst. 20. artic. 1. Solorzanus tom. 2. lib. 3. cap. 23.

4.
Impugnatur
translatio
in assertio.

Sed hæc assertio difficilis valde redditur sequenti juris consideratione, nam in divisione omnium bonorum Ecclesiasticorum facta à sancto Simplicio Ecclesie quarta pars assignata fuit pro fabrica, id est ipsius reparatione, cap. quatuor, cap. de redditibus, cap. videntes, 12. quæst. 2. & in Hispania erat tertia pars prædiorum pro reparatione Ecclesiarum ab Episcopo retinenda. Concil. Tolet. 16. can. 5. relatum in cap. unio, 15. quæst. 3. Concil. Brachar. 2. can. 2. extat in cap. 1. 10. q. 3. Concil. Emerit. can. 16. apud Gratianum

in c. 2. 10. q. 3. Tarracon. can. 2. in c. decernimus 10. quæst. 1. notarunt Paponius lib. 1. tit. 1. Jacob Gothofr. in l. 18. C. 7. theodof. de operib. publicis: & in Ecclesiis plerumque sunt ædificii, seu operarii, qui quartam illam portionem pro fabrica assignatam fideliter asservent, & diligenter expendant; probat Casar de Eccles. hierarch. q. 2. proem. §. 5. n. 16. ut erant etiam ædificii apud Gentiles, quæ ædificii tutores, qui templâ curabant, & reperabant, de quibus Aristotel. lib. 6. polit. cap. final. ibi: *Alia species curationis est circa rem divinam, seu Sacerdotis; & ædificii circa templâ, ut conferrentur, que sunt, & dirigantur ruinosâ adificia, & cetera omnia, qua pertinent ad divinum cultum.* Plato lib. 6. de legibus eos vocat quætores, & asservatores factæ pecuniæ, ut refert, & explicat P. Gregorius 2. p. synag. lib. 15. cap. 31. n. 2. Igitur clerici non tenentur ex propriis fructibus Ecclesie reparare. Unde in Concil. Aurel. 3. can. 5. aliis 7. apud Ant. Augustin. in epist. lib. 13. tit. 2. cap. 12. ita cavetur: *De oblationibus, vel agris, quos Dominus noster Rex Ecclesie suo manere conferre dignatus est, & c. definitum, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimonis Sacerdotum, & quicquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur.* Accedit nam reparatio Ecclesiarum potius ad Principem, quam ad clericos spectat, cap. final. 96. distinct. ibi: *Boni Principis, & Regis est Ecclesias contritas, atque scissas reſtaurare, novas adificare.* Et cap. sicut. 23. q. 4. & refertur lib. 11. Regum, cap. 12. & 22. Paralip. cap. 24. quod Reges Joab, & Josias circa templi Salamonicæ reſtaurationem satagebant. Unde Ovidius lib. 2. Fastorum, vocat Imperatorem Augustum templorum inventorem, ibi:

Temporum positor, templorum sancte repertor.
Non quia ipse templorum inventor fuisset, sed quia templâ destructa reparabat, ut refert Suetonius in eju vita, c. 30. ibi: *Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendiis absumptas refecit.* Quare Casaub. ibi apud Ovidium pro repertor, legit refector. Vel saltem reparatio ad populum spectat. Eugenius II. in Synodo Rom. can. 25. ibi: *Ecclesia, & quælibet pia loca adjacentia, & c. proprio dispendio reſtaurentur, non sufficiente vero, necessario à populo plebis auxilientur.* Igitur nunquam ad clericos primò, & principaliter spectat reſectio, & reedificatio Ecclesiarum.

Quæ difficultate ita fulcitâ non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, omnia adificia habere suam vetustatem, quam ætatem adificiorum dixerunt Imperatores in l. si quando, C. de operib. publicis, Consulti in l. vulgo §. 8. l. domus §. ff. de legat. 1. ubi ait Papinianus: *Domos hereditarias existas, & heredis numeris structas ex causa fideicommissi post mortem heredis reſcientas viri boni arbitratu sumptuum rationibus deductis, & adificiorum ætatibus examinatis.* Ita legitur in Holoand. & Florent. Vulgò autem corruptè legitur, *adificiorum quantitatis examinatis.* Est ergo ætas beneficiorum vetustas eorum, unde Mamertinus in panegyrico Juliani dixit urbium mœnia renovata ab Imperatore, induisse juventutem; & Cassiodorus lib. 1. variar. c. 25. ait: *Quorum fabricis dedimus longissimam juventutem, ne pristina novitate reluceant, qua jam fuerant veteriosa senectate fuscata.* Pari quoque ratione ornamenta urbium, ac decora marmorum senium tempore sentire dicimus, ut videre est in l. 16. C. Theodof. de oper. public. Ædes etiam dicuntur ætatis

5.
De ætate
Edificiorum.

atatis senio concuti in l. 15. eod. tit. D. G. ego. lib. 2. dialog. cap. 15. ibi: *Episcopi aedificia longo senio las- fani*. Et Ovidius ait:

Canescent turpi teclarelecta sua.

Et Ennodius Ticianensis episcopi ad Boetium.

Abjurant priscam se Praesule teclae senectam.

Quod & Aenus Urbicus in comment. ad Iulium Frontinum ad arbores transtulit his verbis: *Alter e contrario similiter quareret, ex similitudine ferè cultura comparationem accipi, id est si silva, cuius sit aetas, pars censura, & aetas arborum, ut solent relinqui, quas antemissas vocant, ut silvarum quoque aetatem sint pares. Illustrant Juretus, & Broëus ad Cassiodorum dict. epist. 25. Fornerius lib. 1. sect. cap. 2. Juretus ad Symmachum epist. 5. Nec ineleganter rei inanimata aetas dicitur, siquidem & legimus praediorum dotes, & ingenia, in iure, l. 2. §. 1. Seja, §. liberto, ff. de instructo vel instrumento, l. amissi 52. §. fidei iussores, ff. de fidei iuss. l. adules 35. §. quaesitum, ff. de adult. edict. l. si quis intra 7. C. de bonis proscriptis. Et apud bonae notae auctores, Apulejum lib. 9. de Asino: *Acerimo, gravique odore sulphuris juvenis inescatus, atque obnubilatus, intercesso spiritum distillat; neque est ingenium vivacis metalli, crebras ei sternutationes commovebat. G. liliam lib. 3. noctium, cap. 6. de palma, ibi: Ingenium huiusmodi ligni est, ut urgentibus, opprimentibusque non cedat. Illustrat Fornerius lib. 1. sect. cap. 2.**

6.
De reparacione Ecclesiarum.

Cum ergo aedificia suam habeant aetatem, & durationem, indigent plerumque ut reficiantur, aut reparentur; ideo nec minor cura habenda est in eis conservandis, quam construendis, ut eleganter ait Cassiodorus lib. 1. var. epist. 25. Reparari autem, seu refici dicitur aedificium, cum in pristinum statum restauratur, l. 1. §. deinde, ff. de rivis, l. 1. §. refectis, ff. ad leg. Jul. de vi public. l. 3. reficere, ff. de iure, actusque, l. 2. §. si quis aedificium, ff. de novi operis nunc, ita ut forma veteri servata, reficiatur; ut etiam merces reparare dixit Scævola in l. qui Roma 122. §. Calimachus, ff. de V. O. cum eorum loco, quas in aliquem locum importatas quis vendidit, alias comparat, aut eas aliis mercibus commutat: quasi iterum parare, seu comparare. Horatius lib. 1. carminum, od. 31.

Premant Calena falce quibus dedit

Fortuna vitem: drives & aureis

Mercator exsiccat culullis

Vsna Syra reparata merce.

Quo modo reparare exponit Duarenus lib. 1. animadu. cap. 10. in l. qui dum 16. ff. de in rem verso, l. si unus 27. ff. de pactis; & illustrat D. Joan. Ramos in l. deprecatio, num. 46. ff. ad leg. Rבודiam. Sed non ideo dicendum est, Ecclesiam ita reparandam esse, ut antiqua forma servetur, quia renovationis modus ex Episcopi pendet arbitrio, cap. omnes, ibi: *Episcopi providentia modus invenitur: de consecr. dist. 1.* non enim ibi praecipitur absolute ut Ecclesiae reparentur, juxta antiquam formam; sed quod Episcopi providentia fiat reparatio, ut attendatur quorum expensis reparatio facienda est, & an juxta majorem, vel minorem formam. Dubium tamen est, an Episcopus possit virtute hujus arbitrii ampliare templum sumptibus eorum, qui ad reparationem tenentur? In qua quaestione sequentes casus sunt distinguendi. Primus est, cum stipulatione aliquis obstrictus reperitur ad reparationem; quo casu dicendum est, non posse cogi ad ampliatio-

nem, cum verba stipulationis strictè accipienda sint, l. quicquid, ff. de V. O. ideo non videtur obligatus ad ampliationem faciendam, qui refectionem promissit, quia longè aliud est reficere, aliud ampliare, l. usufructuarius 44. ff. de usufructu, l. quid tamen 10. §. 1. ff. quibus modis usufructus. Secundus casus est, quando fit ampliatio Ecclesiae, non quia necessaria, sed tantum utilis: quo casu similiter dicendum est, non posse compelli ad praestandos sumptus ampliationis eos, qui jure ordinario tenentur ad refectionem, ut resolvit Gratianus tom. 1. discept. cap. 84. num. 21. ea ratione, quia licet res communis refici possit sumptibus sociorum, non tamen potest eis iniuste ampliari, l. parietem 8. ff. de servit. urban. quibus consequens est, ut qui ad Ecclesiae reparationem tenentur, impedire possint praedictam ampliationem, nisi caveatur pro futura reparatione loci ampliandi; nam irrogatur ei praevicatio propter futuras expensas reparationis ampliatae Ecclesiae. Pechius de Eccles. reparandis cap. 2. num. 4. Tertius casus, & difficilior est, quando ampliatio necessaria est propter populi multitudinem, quam antiqua Ecclesia capere non potest, ut in calu textus in cap. praecipuus 53. 16. quest. 1. quo casu Pechius ubi supra, Ripa respons. 12. num. 10. Auferius in decis. capel. Tolos. 449. existimant onus incumbere illis, ad quos spectat necessitas reparationis pro modo facultatum suarum. Sed longè aliter distinguendum est; nam cum haec sit nova constructio, facienda est sumptibus ejus, cui incumbit Ecclesiae construere, videlicet Episcopi, cap. final. hoc tit. Reparatio verò Ecclesiae ampliatae spectat ad eos, qui ad reparationem veteris Ecclesiae tenebantur, cum ipsi specialiter obstricti sint ad Ecclesiam reficiendam, ex qua fructus percipiunt, vel sacramenta recipiunt.

Deinde agendum est de personis, ad quas spectat reparatio Ecclesiarum, & quarum sumptibus sunt Ecclesiae reficiendae. Et primò si portio reddituum fabricae Ecclesiae deputata sufficiat, ex ea Ecclesia reficienda est, cap. univ. c. decernimus 10. quest. 3. Quod si portio hac non sufficiat, & Ecclesia sit Cathedralis, Episcopi & Canonici, ex propriis fructibus tenentur eas reficere, cap. final. de his que sunt a major. part. Lambertinus de iure patron. lib. 3. quest. 7. artic. 2. Borel, consil. 2. num. 12. Barbosa de potest. Episc. alleg. 64. num. 4. & lib. 2. juris Eccles. cap. 4. num. 9. olim reparabantur ab Episcopi exteriis Ecclesiarum parochialium, dist. cap. univ. capite decernimus 10. quest. 1. Quid autem in Ecclesiis Indiarum observetur, explicat latè Solorzanius dist. lib. 4. polit. cap. 23. Si autem in Ecclesia parochiali sit Rector, & alii clerici beneficia in ea habentes, seu decimas possidentes, tenentur eam reficere pro portione, seu juxta quantitatem decimarum, quam percipiunt. Barbosa de iure Eccles. lib. 2. cap. 4. num. 1. Item commendatarii. Valascus consule. 175. num. 29. Salgado de pro. rect. reg. 3. p. cap. 5. Item qui pensionem obtinent, Barbosa de potest. Episcop. supra: quos omnes iudex superior cogere potest ad ipsam reparationem. Concil. Meldense can. 62. ibi: *Qui sarta recta Ecclesia restaurare debent, & hoc negligunt, ab Ecclesiastica communione separentur.* Nec hoc casu admittitur appellatio, ut late probat Salgado dist. cap. 5. quod si horum portiones non sufficiant ad necessariam reparationem, paro-

parochiani cogendi erunt sumptus exhibere; quorum interest templa habere, Concil. Mediol. sub D. Carolo, in 4. de Ecclesiis, & earum suppellect. p. 2. fol. 136. ibi: *Quæ vero labentes, prope quo cadentes, nullum consum habent, unde restituatur, circumstantiis municipii locorum, ubi sita sunt, impensis instaurantur.* Pluribus relatis probat Cenedus ad Decret. collect. 153. num. 1. & an eo casu forenses teneantur contribuere, examinat Cabedo p. 1. decis. 91. num. 9. Tondutus res. canonic. cap. 38. quod procedit, nisi aliter pacto, seu transactione convenit sit, ut probat Tondutus res. canonic. cap. 39. vel nisi contraria consuetudine alius modus reparationi præscribitur; cui in primis standum est; ut docuerunt in præfenti Cardin. Joan. Andri. & Hostiensis; & hoc casu etiam inter parochianos iudicem Ecclesiasticum esse competentem, probat Peroyra de manu Regia; cap. 18. per tot. Jure autem civili hujusmodi curæ erat Proconsulis, l. 7. §. 1. ff. de offic. Proconsul. Omnia autem, quæ hucusque diximus, procedant in reparatione necessaria, quæ sit propter vetustatem, aut fortuitam ruinam templi; sed si voluntaria quorundam vastatione templum destruitur, cessant, estque faciendæ reparatio sumptibus ejus, qui Ecclesiam destruxit, cap. quæst. quis 21. §. ult. 17. quest. 4. cap. conquestus, de foro compet. Pechius ubi supra, cap. 3. pro cuiusdam emendatione tacitam hypothecam concedit Ecclesiæ idem Pechius cap. 4. sed frustra, cum nulla lege Pontificia, seu civili hæc hypotheca inducatur; neque ullo alio idoneo argumento comprobetur; sed si bona verioris non sufficient ad reparationem, recurrendum est ad fabricam clericos, & parochianos juxta ordinem supra relatum.

8. Traditur ratio decidendi.
Quibus ita animadversis apparet ratio præfentis actionis; quare videlicet qui beneficium Ecclesiasticum possident in Ecclesiâ, teneantur ad ejus reparationem: quod ex mera aequitate provenit, quia cum habeat emolumentum ex de-

cimis & oblationibus Ecclesiæ, consequens est, ut teneantur onus reparationis subire: nec audiendi sint, si lucrum quidem amplectantur, onus autem ei annexum respiciant; l. unic. §. pro secundo, C. de caduc. tollend. juxta regulam Secundum naturam, ff. de R. I. & decimæ ipsa transeunt cum eo onere reparationis; unde onus reale judicantur, argumento legis si me; & Titium, ff. si certum petatur: unde descendit, quod ad contributionem reparationis faciendam ex arbitrio clericorum standum est majori parti eorum; neque desideratur omnium consensus adesse, cap. final. de his quæ sunt à major, quem textum frustra restringit Glossa ibi, ad eam speciem; ubi contributio fit ex bonis ad fabricam spectantibus; iam pertinet potius ad eum casum, in quo distribuuntur fructus clericorum ab Ecclesiâ percepti; & singularis ejus dispositio in eo consistit, ut quamvis ad ea, quæ ut singulis clericis nocent, oporteat omnium consensus expectare, cap. quod omnes, de R. I. lib. 6. ad expendendos tamen fructus beneficiorum in reparatione Ecclesiæ sufficit consensus majoris partis, ut noceat omnibus; quia cum omnes fructus nomine Ecclesiæ percipiuntur, & ex natura rei obligati videantur huic reparationi, expendi possunt ex consensu majoris partis, sicut fieri solet in his, quæ ut universis clericis competunt, cap. 1. eod. tit. de his, quæ sunt à majori parte: & cum sit necessaria reparatio major pars minori præjudicat, argumento textus in l. & sumum §. ff. de pactis. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam omnia in ea expensa sunt accipienda juxta distinctionem proximè adductam; & ordinem supra præscriptum. Primò enim ex bonis fabricæ reparatio fit: Secundò ad eam tenentur beneficiarii, & Ecclesiæ Rectores; nisi Ecclesiâ patronum habeat, quia etiam ipsæ ad reparationem tenentur; Lambertinus ubi supra. Tandem parochia nisi aliter usu introductum sit; ut concludit Diana d. 8. p. tract. 7. res. 16.

CAPUT II.

Ex Consilio (a) generali.

Cum dicat (b) Apostolus, abundantiorè honorem membris infirmioribus defendendum, è contra quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias, & cæmeteria non permittunt habere; nec proprii juvari ministerio Sacerdotis, quod quidem procul à Christiana pietate esse dignoscitur: de benignitate Sedis Apostolicæ constitutum, ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quod Ecclesiam cum cæmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant; quod enim eis pro pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.

NOTÆ.

(a) Generali. Lateranensi videlicet sub Alexandro III. celebrato, ubi cap. 23. reperitur hic textus; & in 1. collect. sub hoc tit. cap. 2. & refert illud Joannes Hoveden. part. poster. in suis annal. & ex eo Novarinus lib. 1. schediasm. cap. 10.

de quo Concilio egi in capite nonnulli. de rescrip. (b) Apostolus. 1. ad Corinbios, cap. 12.

COMMENTARIUM.

Missis leproforum acceptionibus; quas dabimus infra in cap. 1. de conjug. leproso, pro

pro hujus textus expositione sciendum est, non solum apud Gentiles leprosus extra civitatem ejici, quia hujusmodi morbum cœlitus immitti credebant, teste Herodoto *lib. 1.* sed etiam apud Judæos Dei jussu extra castra ejiciebantur, *Levitici cap. 13. & 14.* Unde hujusmodi morbi turpitudinem pluribus amplificat Nazianz. *orat. 30. in laudem Basilii:* & non modò omnibus odiosi erant Leprosi, sed etiam Deo quoque invisibilis existimabantur: expiabantur talis erat, ut prescribitur *Levit. cap. 14.* Postquam curata erat lepra, qui purificabatur, primò offerebat duos passeris vivos pro se, quibus vesca licitum erat, & lignum cedrinum, vermiculumque, & hyssopum: & unum ex passeribus immolari videbit, id est occidi, nec enim hoc erat propriè sacrificium, in vase fictili super aquas viventes, fontanas scilicet, aut fluviales. Alium autem vivum cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est: septies, ut jure purgetur: & dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet. Deinde ipsimet leprosi lavabant vestes suas, radebant pilos corporis, & deinde lavabant seipsos. Postea die octavo si erant divites, offerebant agnum pro delicto, id est eo modo immolandum, quo fiebant sacrificia pro delicto, & agnum pro peccato, & ovem anniculam in holocaustum cum tribus decimis similæ, id est cum tribus gomor, sive asronibus, & olei sextario. Si verò pauperes erant, offerebant agnum pro delicto, & duos pullos columbarum, unum pro peccato, & alterum in holocaustum cum tribus decimis similæ, & olei sextario. Tunc Sacerdos sanguine agni tingebat aurem illorum dexteram, pollicem dexterae manus, & pedis, & ex oleo aspergebat septies coram tabernaculo, reliquum olei fundens super extremum auriculæ dextræ, & super pollices manus, ac pedis dextræ, & super caput. Quem expiationis ritum mysteriis plenum exponunt post ordinarios *in dict. cap. 13. & 14. Levit.* P. Menochius *de republica lib. 3. cap. 18.* Becanus *in analog. cap. 14. num. 5.* In lege autem gratiæ cum dicat Apostolus, abundantioris honoris membris infirmioribus deferendum esse, Ecclesia noluit leprosus ita miserabilem vitam agere absque aliquibus gratiis, & privilegiis. Quare in Concilio Aurel. *5. can. 21.* ita cautum fuit: *Et licet propitio Deo, omnium Domini Sacerdotum, vel quorumque hæc cura possit esse fidelium, ut egenis necessaria debeant ministrare; specialiter tamen de leprosis id pietatis causâ convenit, ut unusquisque Episcoporum, quem incolam hanc infirmitatem incurrisse, tam territorii sui, quam civitatis agnovit, de domo Ecclesie juxta possibilitatem victui & vestitus necessaria subministret, ut non eis desit misericordis cura, quos per duram infirmitatem intolerabilis contingit inopia.* Et in Concilio Lugdun. sub Pelagio II. celebrato, *can. 6.* ita habetur: *Placuit uni verso Concilio, ut uniuscujusque civitatis leprosi, qui intra territorium civitatis ipsius, aut nascuntur, aut videntur consistere, ab Episcopo Ecclesie ipsius sufficientia alimenta, & vestimenta accipiant, ut illis per alias civitates vagandi licentia denegetur.* Et in Concilio Auxitano celebrato temporibus Bonifacii VIII. anno 1300. ita statutum fuit circa eos: *Excommunicamus, & excommunicatos Provincie denunciari precipimus Barones, Consules, Bajulos, & quoscunque, qui reclusos reprobos ratio-*

ne personarum, vel patrimonii ipsorum ausi fuerint raliare, vel aliquid pro talia exigere ab eisdem. Refert Corjolanus *in addit. ad summam, fol. 73.* & in presenti exemptio à decimis illis conceditur ex hortis, & nutrimentis animalium, non quia religiosi sint, ut antiqui Repetentes hinc extimarunt; aut quia eas debent præstare proprio Sacerdoti, ut voluit Glossa; sed pietatis intuitu, ut in ipso textu docetur, exemptio talis illis conceditur, & quia cum aliis fidelibus propter contagium se immiscere nequeant. Gregorius III. *epist. 4. ad Bonifacium Mogunt. Episc.* *Leprosi si Christiani fideles fuerint, Dominici corporis, & sanguinis participatio tribuantur.* Cum tamen autem convivia celebrare eis negatur, quod sub eisdem verbis repetit Concil. Wormati. *can. 31.* & Carolus Magnus *in suis consuet. cap. 20.* interdicit Leprosi se immiscere populo Christiano, ideoque illis conceditur, ut habeant Ecclesiam propriam cum clerico, qui illis sacramenta administret. Ne tunc obstat textus *in can. 17. Concil. Ancyran.* in illis verbis: *Eos qui rationis expertia animantia inierunt, & eisdem non solum leprosus crimine hujusmodi factos, sed & alios isto suo morbo replentes, precipi sancta Synodus inter eos orare, qui spiritu periclitantur immundo.* Pro cuius canonis expositione sciendum est, duplicis generis esse leprosus; quosdam, qui à natura sic sunt infecti, aut ex aliquo accidenti, vel forsan situ regionis; ut enim unaquæque regio, ac clima suas habet proprias qualitates, & affectiones, ita & morbos; immò unus, idemque morbus in alio climare alia habet symptomata: de illis Leprosi agitur in presenti textu, & Conciliis supra relatis. Alii verò sunt, qui morbum hunc ex aliquo crimine contraxerunt, quos Ecclesia semper odio habuit in detestationem peccati perpetui, de quibus *in dict. can. 17.* Unde cum in eo canone PP. agant de leprosis, qui cum animali concubuerunt, & inde leprosi facti fuerunt, quibus primis Ecclesie sæculis nulla venia indulgebatur, licet postea mitius cum his contra naturam luxuriantibus se haberet Ecclesia, ut probat Albapineus *lib. 2. observ. cap. 14.* ideo in eo canone jubetur, ut ipsi leprosi contra naturam peccantes cum brutis, inter hiemantes, & energumenos orare debeant, & in primo gradu, videlicet penitentium, extra portam Ecclesie, in vestibulo, vel juxta eam partem, in qua mendici convenire solent stipem collecturi, ut probat Tertul. *de pudicitia, cap. 14.* ibi: *Reliquias autem libidinum, furias impias, in corpora, & in sexu, ultra sua natura, non modo limine, verum omni Ecclesie ostio submovemus, quia non sunt delicta, sed monstra.* Docent Landmeter. *lib. 2. de veteri mon. cap. 60.* Otalora *de irregul. ex penit. excurs. 2.* Hiemantes autem in eo gradu consistentes dicebantur, quia sub nullo tecto recipiebantur, immò pluvia, & frigori expositi erant: licet hujus vocis alias significationes adducant Balsamon in eo canone, Cironius *ad rit. de penit. & remiss.* Gibalinus *de clausur. disquisit. 3. cap. 2. §. 6. num. 32.* Senfus ergo prædicti canonis est, eos qui rationis expertia animantia inierant, & leprosi facti fuerant propter tale monstrum; & quia pecudes, & cetera animalia, quæ ad victum mactantur, contagio inficere poterant, ea edentes, inter hiemantes, seu eos, qui spiritu periclitantur immundo, id est energumenos, orare debere. No-

tarunt Corjolanus in not. ad Concil. Auxitan. Zec-
da in advers. cap. 146. num. 11. Illud omittendum
non est, veros leprosos crepitaculo ligneo semper
eleemosynas petisse, ut constat ex Molano die 14.
Julii, & Joanne Gerbrando, qui in chron. Belgic.
lib. 4. cap. 11. ait: Ante Comitibus Amelii Curiam cum
tabulis leproforum percuteret, Comes audiens dixit

cuidam seruo suo: Panem, & carnes accipe, & Roma-
num cyphum optimo vino imple, & defer illi infirmo.
Quia voce eleemosynam petendo, aeris infectio-
ne contagium timeri poterat: unde forsitan origi-
nem duxit, ut eleemosynarii hospitalium S. Lazari,
& Antonii, ubi hujusmodi leprosi curantur, tabu-
lâ, aut campanulâ eleemosynam petant.

CAPUT III.

Alexand. III. (a) Eborac. Archiepisc.

AD audientiam nostram noveris pervenisse, quod villa, quæ dicitur H. tantum
perhibetur distare ab Ecclesia parochiali, ut tempore hyemali, cum pluvie
inundaverint, non possunt parochiani sine magna eam difficultate adire; unde non
valent Ecclesiasticis officiis congruo tempore interesse. Quia igitur parochialis Eccle-
sia ita dicitur in redditibus abundare, quod præter illius villæ proventus minister il-
lius convenienter valeat sustentationem habere: f. t. per A. f. m. quat. si res ita se
habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem, sub. ap. ob. ad præsentatio-
nem Rectoris Ecclesiæ majoris cum Canonico, de fundatoris assensu instituas, ad su-
stentationem suam ejus villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum. Provideas ta-
men, ut competens in ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matriæ servetur: quod
quidem fieri posse videtur, cum ejusdem villæ dominus xx. (b) acras terræ frugiferæ
velit ad usum presbyteri conferre. Si verò (c) persona matriæ Ecclesiæ virum ido-
neum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias
idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum cess. ap. diff. instituire non
omittas.

NOTÆ.

(a) **Eboracensi.** Ita etiam legitur in secun-
da collectione, sub hoc tit. cap. 1. de Metro-
poli Eboracensi Angliæ nonnulla notavi in cap. 4.
de rescriptis.

(b) **Acra terra.** Acra apud Saxonès, & An-
glosidem est, quod apud Latinos ager; non ta-
men simpliciter agrum notat, sed certam agri
mensuram: quo modo Latini jugerum dicunt.
Crebra vox est in Regum, & aliorum Principum
donationibus. Siebertus in chron. ad annum
1201. ibi: Rogerius Torellus miles illustrius, Palsaci-
nensis territorii dedit Ecclesiæ Gemeticensi in perpetu-
am eleemosynam avud Gifeneas 16. & dimidiam
acras terra arabilis, & septem acras nemoris. Re-
fert Vossius de vitis ferm. libro 3. cap. 1. & nos
in cap. 1.

(c) **Persona.** Id est Rector, ut exposui in cap.
ad aures, de rescriptis.

COMMENTARIUM.

PRO hujus textus expositione sciendum est,
Ecclesiæ ædificare, templaque construere, ad
pietatem, religionemque augendam magnopere
expedire, cap. final. 96. dist. & ideo pium opus
exercere earum constructores docetur in cap. pia-
mentis 26. 16. quest. 7. & miris laudibus illos effe-
runt Alfonso Rex in l. 6. tit. 10. part. 1. D. Au-
gustinus lib. 20. contra Faustum; Epiphanius lib. 1.
heresi 69. & alii, quos laudat Valenzuela con-
tra Venetos 2. p. ex num. 6. & ad templa ex-
struenda gravi, & ponderosa oratione hortatur
fidelis D. Chryostom. orat. 18. in Acta Apostol.
quare & laici admitti fuerunt ad juspatronatus
D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pari II.

ipsarum Ecclesiarum, ut alii invitentur ad hoc
opus pium, & religiosum. Lambertinus de juve-
patron. lib. 1. quest. 1. artic. 4. Spino in specul.
testam. glos. 3. num. 5. Inde etiam cum legata
ad pias causas relicta integra, & sine diminutio-
ne Falcidiæ præstentur, authent. similiter, C. ad
leg. Falcid. ita etiam præstatur integrè legatum
relictum ad constructionem templi, cap. nos 3.
de testam. Tiraq. privul. 26. pia causa: & licet
incerta personæ legari nihil valeat, §. incertis,
Insti. de legat. futuro tamen templo relinqui
legatum potest, ut in casu legis servos 17. ff. de
aliment. legat. docuerunt Tiraq. supra, privul. 56.
Valent. num. 27. Unde justè festum indicitur pro-
pter solennitatem dedicationis, & consecratio-
nis novi templi, cap. solennitates 16. cum sequenti,
de consecr. dist. 1. quæ solennitas quot annis ter-
ratur, Christo Domino exemplum præbente,
cum ipse incensa celebravit, referente D. Joanne
cap. 10. hoc est festivitatem dedicationis tem-
pli. D. Isidorus lib. 1. de Eccles. offic. cap. 35. ibi
Annua festivitates dedicationis Ecclesiarum ex more
veterum celebrari in Evangelio legimus, & merito.
Defendunt hunc pium Ecclesiæ ritum contra
Magdeburg. & alios novatores, Bellarminus
rom. 3. controv. lib. 3. de cultu Sanctor. cap. 5.
Durantius lib. 1. de ritibus Eccles. cap. 24. num. 2.
Roa lib. 5. singul. de die natali, cap. 5. Quæ æquè
procedunt in templis construendis, & dedican-
dis sub titulo Dei Optimi Maximi, quàm ubi de-
dicantur sub titulo Sanctorum; nam hoc permis-
sum esse facile constat ex Concilio Gangren-
si can. 20. & in epist. ad Episcop. Armen. Concil.
Carthag. 5. can. 14. quod idem de altaribus
cautum est in cap. placuit 26. de consecr. dist. 1.
& aliis relatis à Bellarmino supra, cap. 4.
Nunc nec

nec ideo cultus patriæ soli Deo debitus (qui in constructione templorum exhibetur, ut ait D. Augustinus in *lib. contra Iherosol. cap. 22.*) Sanctis præstatur. Quo figmento hæretici supra relati templa in honorem Sanctorum construi improbant; sed malè, quia ad eum effectum Ecclesia in honorem Sanctorum dedicatur, non ut ipsis cultus patriæ præstetur, sed ut eorum commemoratio frequentius agatur. Unde cum dicitur, hæc est Ecclesia S. Mariæ, intendimus significare: hæc est basilica Deo dicata in memoriam B. Mariæ: sicut cum dicimus, hæc est Missa S. Mariæ, significare volumus, quod hæc est Missa Deo oblata in gratiarum actionem propter beneficia collata S. Mariæ.

35

Nec solum fideles hortandi sunt ad constructionem Ecclesiarum, verum & cogendi eas edificare in his locis, in quibus aliàs commodè sacramenta administrari nequeunt: quo modo exaudiendum est præceptum Clementis Papæ, de quo in *cap. Ecclesias 28. 16. quæst. 7. cap. Ecclesias 13. de consecr. dist. 1.* Inde primò infertur, impiam, & irrationabilem esse constitutionem, aut consuetudinem; quæ templorum constructioni adversatur. Valenzuela *dict. 2. part. contra Venetos, num. ult.* & ideo esse improbandam authenticam *casta, C. de sacros. Eccles.* immò P. Gregorius *lib. 1. partit. tit. 4. cap. 5. in fine.* Germanus in *assert. libert. Eccles. cap. 8.* docuerunt, prohibentem templa edificare sacrilegium committere, ejusque pœnis esse puniendum. Inde etiam deducitur ratio constitutionis Justiniani relaxatæ in *ausilent. de Eccles. titul. 5. si quis autem, collat. 9.* ubi statuitur, cogendum esse per Episcopum, & per civilem judicem perficere opus Ecclesiæ, seu loci religiosi, eum qui cœpit illud construere; & decedente ipso, hæredes ejus similiter teneri, ita ut constructio, quæ ab initio fuit voluntaria, semel cœpta efficiatur necessaria, argumento legis *sicut, C. de O. & A.* Ex eodem etiam favore constructionis Ecclesiæ provenit, quod quamvis invitus quis non cogatur rem propriam vendere, *l. nec emere, C. de jure delib. l. invitum 11. C. de contrah. empt.* Heraldus *lib. unic. emend. capite 26.* ubi exponit textus in *l. 9. ff. de act. rer. amot. l. 65. §. 1. l. 70. ff. de R. V.* Hermosilla in *l. 3. titul. 5. partit. 5. gloss. 1.* tamen ut Ecclesia edificetur, aut amplietur, cogendus est dominus domum, aut aream suam distrahere. Hermosilla *ubi supra, Franc. Leo tom. 1. decis. 90. Valentie.* Quæ lenitentia non est generaliter admittenda, ut pro cujuslibet Ecclesiæ constructione, aut ampliatione liceat dominis invitis prædia extorquere; sed sub hoc moderamine, ut sit pro edificio, aut ampliatione moraliter necessaria Ecclesiæ Parochialis, seu Cathedralis, quam construi, aut ampliari non solum utile, verum & necessarium est: tunc enim licet auferre à dominis prædia sua, refuso justo pretio, exemplo legis *si venditor, §. si constat, ff. comm. prad. l. item si verberatum, §. ultimo, ff. de R. V.* Si verò utilitantum, non verò necessaria fuerit constructio Ecclesiarum, citra Principis auctoritatem auferri à nullo domus sua debet. Covar. *libro 3. var.*

cap. 14. num. final. Cum enim regulariter institutum sit, dominum non cogi rem propriam distrahere, desideratur necessitas fovendireligionem, ut publicus favor privatæ utilitatis præstetur, juxta legem *si locus, §. cum via publica, ff. quemadmodum. servit. l. 2. ff. ne quid in loco publ. propter utilitatem autem tantum non licet absque rescripto Principis alicui rem propriam auferre.*

Sed licet adeo commendetur Ecclesiarum constructio, & magno opere expediat, tamen ita novæ Ecclesiæ construenda sunt, ut inde alius præjudicium non introgetur, *cap. 1. & 2. de novi oper. nunc.* In constructione enim Ecclesiarum maximè attendendum est, ne inferatur damnum aliis parochialibus Ecclesiis, *cap. in his 30. de privil. l. 9. titul. 10. p. 1.* Guido Papæ *q. 260. Zerolam praxi, 1. p. verbo Ecclesia, quæst. 4. & 5.* Valenzuela *consil. 45. per tot.* ideoque novam parochiam intra limites antiquioris tantum licebit construere ex justa causa, veluti si augeatur multitudo fidelium, qui in Ecclesiâ jam constructis recipi non possint, *c. precipimus 16. quæst. 1.* vel si una parochia habeat domos ita ab Ecclesia distantes, ut difficile sit, maximè in hyeme, imbribus, vel nivibus impediens, ad eam parochianos venire, vel deferri sepeliendos, vel baptizandos, ut probat Petrus Gregor. *de benef. cap. 12. num. 4.* unde rectè in præsentibus permittitur novæ parochiæ erectio, ex eo, quod propter distantiam loci tempore hyemali commodè parochiani non poterant divinis officiis interesse: quam Alexandri Decretalem confirmavit Concil. Trident. *sess. 21. de reform. cap. 4.* ibi: *Novas parochias etiam invitis Rectoribus, juxta formam constitutionis Alexandri II. quæ incipit Ad audientiam, instituire possint.* Varia tamen in præsentibus ab Alexandro præcipiuntur: Primò ut reservetur jus præsentandi clericum ad novam Ecclesiam Rectoris veteris Ecclesiæ, à qua fit dismembratio in compensationem damni illati, ut expressit Alfonso nosse: in *l. 9. tit. 10. partit. 1.* ibi: *Por el menos cabo, que recibiese la primera por los parochianos que le menguan, o erga el derecho, que los clerigos de ella puedan presentiar al Obispo el que hubieren de poner en la Iglesia segunda, e otorgarles ainde mas de esto, que ayan en ella alguna venta, en manera de censo por conocimiento de majoria.* Quod jus præsentandi latè exponunt Barbosa in *dict. cap. 4. Concil. Trident.* Valenzuela *tom. 1. consil. 45. per tot.* Salgado *de protecl. p. 3. cap. 5. num. 37.* Secundo ut clerico ejusdem novæ Ecclesiæ assignentur pro ejus sustentatione oblationes pro modo parochiæ dismembratæ, quo nomine veniunt etiam decimæ, *cap. Ecclesia 43. cum sequent. 16. quæst. 1.* Lotharius *de re benef. lib. 1. quæst. 28.* qui resolvit hanc decimarum assignationem non esse necessariam, si commode aliunde nova Ecclesia dotetur. Tertiò desideratur, ut competens honor in ea pro facultate loci matrici Ecclesiæ reservetur, id est annua aliqua pensio pro arbitrio Episcopi moderanda. Prosequuntur latius Lotharius, Salgado, & Petrus Greg. *ubi supra.* Moneta *de commut. c. 11. num. 344.* Vasconcellos *libro 1. respons. cap. 13.* Altesserra *lib. 5. dissert. cap. 6.*

CAPUT IV.

Lexoviensi.

Quicumque Ecclesiasticum beneficium habent, ad restituta Ecclesiæ restituenda, vel ipsas Ecclesias emendandas, omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.

NOTÆ.

(a) *Lexoviensi.* In prima collectione, sub hoc n. cap. 4. legitur *Exoniensi*; sed malè, ut ibi

notavit Ant. August. cum etiam *Lexoviensi* legatur post Concilium Lateran. p. 29. capite 2. de qua dice-
ressi egi in cap. 8. de offic. ordin. & Commentarium hujus textus dedi supra in cap. 1.

CAPUT V.

(a) Urbanus III.

Ad audientiam nostram jam pridem pervenit, quod tu in Ecclesia de Colonia, de qua in Episcopum vocatus, & electus fuisti, regulares canonicos ordinare, & eorum institutioni de bonis tibi collatis congruè velis providere. Inde siquidem est, quod tuum nos desiderium, atque propositum multimodis laudibus commendantes, devotioni tuæ auctoritate Ap. indulgemus, ut juxta votum tuum canonicos regulares in Ecclesia præscripta, si tibi in hoc Episcopus diocesanus consentit, ad honorem Dei, & Ecclesiæ tuæ, secundum beati Augustini regulam valeas ordinare, & eos ibidem nullius contradictione, & appellatione obstante instituere. Unde si clerici sæculares in ea fuerint, qui adhuc superesse noscantur, volumus ut eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria secundum consuetudines provideantur. Licet autem vicini tui nobis instantius supplicarent, quatenus in Ecclesiæ præscriptæ jure confirmationis privilegium faceremus de canonicis: tuæ in hac parte devotioni de jure non possumus deferre, cum nulli canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium indulgeatur: eis utique cum fuerint instituti, tam in his, quam in aliis precum tuarum obtentu, in quibus cum Deo poterimus, libentius deferemus.

NOTÆ.

(a) *Urbanus III.* In hac sexta collectione tantum legitur *Urbanus III.* in secunda autem, sub hoc n. capite 4. prout hic transcribitur, sed ita corrupta est inscriptio, ut facile cognosci non possit, nisi emendemus *Trudoniensi*: quæ civitas Trudonia dicta, seu sancti Trudonis, insignis est inferioris Germaniæ civitas, ubi potentissimum est D. Benedicti cœnobium.

COMMENTARIUM.

Textus hic non spectat ad ædificationem Ecclesiæ; seu ejus reparationem; sed tantum ad reformationem, seu professionis canonicorum mutationem, de qua egi in c. inter quatuor, de relig. domib. Sicut enim canonici regulares consentiente Episc. sæculares fieri possunt, ita etiam ex sæcularibus regulares fieri valent cum Capituli consensu, si Episcopus i. 2. q. 2. & in vitis ipsis canonicis desideratur rescriptum Pontificis, ut docet le Gausfre in parat. ad hunc tit. & probavi jam in dicit. c. inter.

CAPUT VI.

(a) Coelestinus III.

Tua non duxit, &c. Et infra: Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ non alienandis te asseris præstitisse, in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes oratoriis plurimum videntur indigere (ne prætextu novarum Ecclesiarum commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: fraternitati tuæ præsentium significatione mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum constructione studeas salubriter providere.

NOTÆ.

1. (a) **C**oelestinus.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap. final.* nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex, nec ubi integra epistola reperitur. In presenti autem fragmento tantum docetur, juramentum de non alienandis rebus Ecclesie ab Episcopo præstitum, seu generaliter illud respectu omnium suæ diocesis Ecclesiarum, seu tantum suar

Ecclesie Cathedralis, non impedire, quin infra alterius parochiam novam erigat Ecclesiam, et si inde minuatur parochianorum numerus, atque personales saltem obventiones decreascent, quia prædictum juramentum ad directas donationes, & eas quidem illicitas, vel non necessarias alienationes restringendum est, argumento textus in capite ad nostram 21. de jurejur. l. ultion. ff. quis vid. cog. de quo juramento egi in cap. ...

TITVLVS XLIX.

De Immunitate Ecclesiarum, cœmeterii, & rerum ad eas pertinentium.

CAPUT I.

Ex Synodo (a) Joannis Papæ.

VT (b) in domibus Ecclesiarum, neque (c) missus, neque (d) comes, vel iudex (e) publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, nec (f) placitum, nec auspiciis vindicent: sed in (g) publicis rebus domos constituant, in quibus placitum teneant, & secundum antiquam consuetudinem hospitentur.

NOTÆ.

1. (a) **J**oannis Papæ.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 1.* nullibi tamen exprimitur ex qua Synodo transcriptus sit textus hic; facile tamen id apparet ex Baronio *tom. 9. anno Christi 904.* Severino Bini *tom. 3. part. 2. Concil. pag. 137.* qui referunt sub Joanne Papa IX. Ravennæ Concilium celebratum fuisse, ut acta Stephani VII. contra Formosum improbarentur, & damnarentur coram Lamberto Imperatore: & inter 12. canones in ea Synodo sancitos, *can. 11.* hæc verba reperiuntur: *Ut in domibus Ecclesiarum, nec missus, nec comes, vel iudex, quasi pro consuetudine, nec placitum, nec hospitium vindicent, sed in publicis vicis domos constituant, in quibus placitum teneant, & secundum antiquam consuetudinem hospitentur.* De hac Synodo alia notavi in capite *final. de offic. Archiepiscop.* nec est necesse in hoc canone supplere verbum *statimus*, ut fecit Glossa, cum plerumque canones Conciliorum absque eo verbo proferantur, ut constat ex canonibus editis in Conciliis Cæsaraugust. Valentino Gallie, Arclat. 4. sub Leone III. Rhenensi I. sub Leone.

2. (b) *In domibus Ecclesiarum.*] Hostiensis in presenti, *num. 1.* Panormit. *num. 3.* Sylvester *verbo Immunitas 1. num. 3.* Azor *part. 1. lib. 9. cap. 9. quæst. 7.* existimant in presenti appellatione domus Ecclesiarum, non tantum ipsas Ecclesias significari, verum etiam domos privatas, quæ ad jus, & dominium Ecclesie pertinent, quia non tantum Ecclesia ipsa, verum etiam ejus domus

presenti immunitate gaudent. Quæ doctrina facilius admittetur, si sciamus, jam à primis Ecclesiarum sæculis inter alia bona immobilia, Ecclesiarum domos possedisse: unde Gregorius Magnus *epist. 19. lib. 3.* redditus omnes adis sanctæ Agathæ, cui Leonem acolytum præfecerat, assignat in pensionibus domorum urbanarum, his verbis: *Ideo pensiones omnium domorum in hac urbe constitutarum, quas prædictam Ecclesiam temporibus habuisse Gothorum constituit, annis singulis congregare non desinas, & quantum in sacris relictis, vel luminaribus, aliisque reparatione ejusdem Ecclesie necessarium fuerit, erogare omnibus modis studebis.* Hoc autem singulare notandum est, quod iis domibus, quæ ad Ecclesias pertinebant, tituli, & insignia Ecclesiarum inscribi solebant; hocque ritum Ecclesia possessionem domus acquirere credebatur: quare ipse Sanctus Gregorius *lib. 1. epist. 63.* agnoscens Petronii domum injustè à Constantino defensore Ecclesie titulatam; jubet titulos deici, & deponi, quos ignorantia Constantini præfixerat, his verbis: *Quoniam docti sumus domum Petronii notarii S. Romanae Ecclesie, cui Deo auctore præsidemus, à Constantino tunc defensore irrationabiliter titulatam, experientia tua presentis præcepti paginâ demandamus, ut omni excusatione, vel dilacione omisâ, deposito titulo eandem domum presentium latrici Theodora relicta antedicti Petronii sine mora restituas.* Immo Ecclesia, ut Sacerdotum, ac Clericorum quieti consulere, domos illis comparabat, in quibus commodè deberent ad officii sui partes pie